

מורים יקרים,

הפרויקט הייחודי *חיי היומיום בישראל: הבנת הנשמע והנצפה* נולד מן הצורך בחומרים אוטנטיים בהקשרים תרבותיים לרמת המתחילים (novice) ולרמת הביניים (intermediate) באוניברסיטאות ובאולפנים בארץ ובחו"ל. אמנם החומר מיועד לשימוש ברמת המתחילים וברמת הביניים, אך ניתן להשתמש בו גם ברמות גבוהות יותר. חלק מן הקטעים בווידיאו מתאים אף לתלמידי תיכון, הלומדים עברית כשפה זרה.

הפרויקט מתבסס על ארבעה עקרונות תיאורטיים הקשורים זה בזה ואינם, לדעתנו, ניתנים להפרדה: שימוש בלעדי בחומרים אוטנטיים, הדגשת הקשר בין הבנת הנשמע להבנת הנצפה, יישום תהליכי רכישת ה-LVC (Listening and Viewing Comprehension) בכתיבת התרגילים, והצורך בהבנת התרבות כחלק מתהליך רכישת השפה.

על הרקע התיאורטי נרחיב את הדיבור במקום אחר כדי לקצר. ניתן דגש רק למידע, שיקל עליכם את השימוש בחומר.

כפי שנאמר לעיל, אחת ממטרות הפרויקט היא לפתח את מיומנות השמיעה והצפייה אצל הלומד דרך חומרים אוטנטיים מאתגרים כבר ברמת המתחילים. על עניין השימוש בחומרים אוטנטיים ברכישת שפה נכתב רבות בספרות המקצועית, ואין זה המקום לפרט. כבר הוכח שחומרים אוטנטיים עוזרים ללומד ה-L2 להבין מצבים אמיתיים ולא מצבים מומצאים, שייתכן שלעולם לא יקרו בעולמנו האמיתי. לפיכך, הקפדנו הקפדה יתרה על כמה עקרונות חשובים להשיג אוטנטיות. הדוברים אינם שחקנים ודיבורם הוא דיבור טבעי. לא ניתן לדוברים טקסט כתוב. לרוב, דיברו ספונטנית על מצב של אותו רגע בצילום, לפעמים הגדרנו להם מצבים מסוימים, שישוחחו עליהם, ולעיתים אף רואיינו על ידינו מתוך מטרה לשמור על רמת דיבור נמוכה, שתתאים לציבור היעד שלנו. כמו כן, הקפדנו לבחור בדוברים, שמייצגים את הקשת הרחבה בארץ: דוברים ילידים צעירים ומבוגרים, עולים חדשים אפילו עם מבטא, דוברים שגדלו על ברכי השפה האנגלית והעברית (Heritage Learners), ועוד. כדי להשיג משלבים שונים החלטנו לצלם בסביבה אורבנית בעיר תל אביב ובעיר נתניה. כמו כן, החלטנו החלטה עקרונית, שאם מסיבות שונות צילום של קטע לא מצליח, איננו מצלמים אותו שוב, והוא אינו מוכנס לווידיאו.

בשנים האחרונות ניתן להבנת התרבות משקל זהה כאחת המיומנויות, שצריכות להילמד באופן מסודר, בנוסף למיומנויות הדיבור, הקריאה, הכתיבה והשמיעה. אולם מורים לשפות אינם מעניקים מספיק תשומת לב להוראת התרבות משתי סיבות עיקריות: חוסר הזמן בתכנית הלימודים הצפופה, ואי הכשרתם ללמד את הבנת התרבות. לדעתנו, מורים לשפה חייבים ללמד

תרבות כדי לעזור לסטודנטים שלהם לעבד ניתוח תרבותי. רוב המורים רואים בהבנת התרבות מכשיר פדגוגי ומשתמשים בו לתבל את השיעור, בכך שהם מציעים אנקדוטות, סיפורים, או השוואת תרבות אחת לשנייה. המודל שלנו מציע למורים להתקדם מעבר למטרות מצומצמות אלה, ומכין אותם להוראה יותר אינטנסיבית של הבנת התרבות. החלטנו לכלול בווידאו רק קטעים שיש בהם טעם מיוחד לתרבות הישראלית, ושלא יעבור זמןם בעוד כמה שנים.

אחרי התלבטויות רבות החלטנו לא לנקות את קולות הרקע מן הקטעים, כדי לשמר את האוטנטיות ואת הפן התרבותי. אנו מודעים לכך שקולות הרקע יכולים להקשות על הפענוח, אך הנטייה לנקותם ולהשמיע קטעים בתנאי מעבדה לא התאימה למטרתנו. אנו מאמינים ששיחות במצבים אמיתיים, כשברקע נשמעים שירים, צעקות אנשים, קולות מכוניות נוסעות ושקשוק כלים בבית הקפה, חושפים את התלמיד לתרבות המקום ועוזרים לו ברכישת השפה.

אנחנו מקדמים את הרעיון ש-LVC חייב להיות ביחד, כלומר, שאין להפריד בין הבנת הנשמע והבנת הנצפיה, שהרי קיימים עניינים פרה-לשוניים רבים בדיבור אינטראקטיבי. עניינים אלה כוללים, בין השאר, תנועות גוף, רמיזות תרבותיות ועוד. לכן, ניתן להשיג תוצאות טובות יותר בהוראת הבנת הנשמע על-ידי הוספת הבנת הנצפיה. מובן שלא נוכל להשיג זאת רק על-ידי האזנה לרדיו. אנו מאמינים גם ש-LVC חייב להיות חלק מתכנית הלימודים. כשם שאנו מקדישים זמן בכיתה לפתח את מיומנות הקריאה אצל הלומד, כך עלינו לעשות לגבי מיומנות השמיעה והצפייה. כדי להתגבר על חוסר הזמן החלטנו על מארז לתלמיד שיכלול את הווידאו עם כל הקטעים המצולמים ואת התרגילים, שחלקם יכול להיעשות בבית. כך נחסך זמן במסגרת השיעור.

על הווידאו / DVD

רוב הקטעים לווידאו צולמו בקיץ 2006, התשס"ו, בזמן מלחמת לבנון, ומלאכת הצילום הושלמה בקיץ 2007, התשס"ז. מתוך ידיעה ששיחות על המלחמה יכולות להעלות את רמת העברית, נמנעו מהן. יש בווידאו רק שני קטעים, מתוך עשרים ואחד, שמאזכרים את המלחמה ומתאימים מבחינה לשונית לציבור היעד. ההחלטה לכלול אותם בווידאו נבעה מהייחודיות התרבותית שבהם (שם: מכולת 11, תנועת נוער). ה-DVD כלול הן במדריך למורה והן בחוברת לתלמיד.

על המדריך למורה

המדריך למורה כולל DVD, דפי הדרכה למורה, תמלול של כל הקטעים בווידאו ודפי עבודה לתלמיד.

1. DVD: אורכו שעה ועשר דקות ומחולק לארבעה נושאים: שווקים, שכונה, תחבורה ובתי קפה. פירוט של כל הקטעים בכל נושא בווידאו מצוי בעמוד 4. עשרים ואחד הקטעים אינם מדורגים לפי רמות אלא לפי הנושא. אם מצוינות הספרות I, II או III לצידו של קטע, פירושו של דבר, שצילמנו שני קטעים או שלושה באותו מקום, ואנו רק מבדילים ביניהם לנוחותכם. אין קשר בין הספרות לרמה הלשונית בקטעים. כמו כן, תמצאו בעמוד 4 את אורכו של כל קטע. הקפדנו על אורך בין דקה לארבע דקות, אך אורכו של קטע יכול לעלות על ארבע דקות בגלל צילומים ולא שיח, למשל בקטע הרכבת, נחלת בנימין II ועוד.

ה-DVD קל לתפעול. אפשר להשתמש בו על כל סוגי המחשבים ובמכשיר וידאו רגיל. התמונה הראשונה שתראו היא של ארבעת הנושאים באנגלית: Neighborhood, Market, Transportation, Café. העבירו את הסמן, שצורתו היא של ריבוע שחור, לנושא שבחרתם לעבוד עליו. הקליקו על הסמן. פעולה זאת תעביר אתכם לתמונה אחרת, שתראו בה את שמות כל הקטעים/הקליפים בעברית באותו נושא. העבירו את הסמן לקטע שבחרתם והקליקו עליו. הפעם, הסמן הוא בצורת L בצבע אדום. כשתעבירו אותו לקטע שבחרתם, צבעו ישתנה לכחול. ושוב, רשימת ארבעת הנושאים ושמות הקטעים / קליפים בכל נושא תמצאו בעמוד 4.

2. דפי ההדרכה למורה כוללים את המידע הבא:

א. שם הקטע, אורכו, לאיזו רמה אנו ממליצים שיועבר, ושמות המשתתפים בכל קטע.

ב. תיהלוך השיעור, הכולל פעילויות שונות סביב כל קטע. הפעילויות יעזרו לכם לפתח אצל התלמידים אסטרטגיות לפענוח הנשמע והנצפה בדרך יעילה. הקטע הנשמע והנצפה אוטנטי, אך הפעילויות, המשימות והתרגילים נבנו בצורה פשוטה, מן ההבנה הגלובלית להבנה יותר אינטנסיבית של הקליפ. אתם יכולים להעביר את כל הפעילויות, או חלקן, בהתאם לרמת הכיתה, שבה אתם מלמדים. הפעילויות הן אינטראקטיביות וכוללות את כל מיומנויות השפה. הן שונות ומגוונות מבחינה פדגוגית, ויכולות לשמש לכם מודל גם בהוראת קטע כתוב.

לרוב, הפעילויות נחלקות לפעילות מטרימה (Pre- Listening and Viewing Activities), שמטרתה בדרך כלל לטפל בעניינים חוץ לשוניים שיכולים להפריע לתלמיד להבין, לפעילויות בזמן ההאזנה והצפייה (While- Listening and Viewing Activities), שמטרתן לפתח את האסטרטגיות בתהליך השמיעה והצפייה ולפעילויות אחרי השמיעה והצפייה (Post- Listening and Viewing Activities), שמטרתן להעמיק את הידע של התלמיד בנושא בע"פ ובכתב מבחינה תרבותית ולשונית. אך יש גם קטעים, שבהם אין פעילות מטרימה, והתלמיד צופה בקטע ללא שום הכנה.

אנו מאמינים בהאזנה גלובלית של כל קטע וממליצים לצפות בכל הקטע מספר פעמים. למרות שבדפי ההדרכה למורה מומלץ על מספר הפעמים שצריך לצפות בכל קטע, אתם חופשיים להחליט על מספר הפעמים לפי רמת הכיתה. ההדרכה למורה מדוקדקת, אך יחד עם זאת גמישה.

ככלל, אנו ממליצים לצפות בקטעים (חוץ מקטע "הבגדים") ללא דפי עבודה כדי שהתלמידים יכירו את הנפשות הפועלות בכל קטע. למרות שקל לזהותן המורה מצביע על הדמויות במהלך צפייה חווייתית זו, ומציין בקול את שמן.

ג. הסברים לשוניים ודקדוקיים שונים, שחשבנו שיועילו לכם במהלך העבודה. הם כתובים בסוף "דף למורה - תיהלוך", ומוצגים בשאלה "הידעתם?".

3. תמלול (transcript) של כל הקטעים בווידאו כדי להקל עליכם בבחירת הקטע המתאים. לפי שיטתנו, כדי לפתח את מיומנות הנשמע והנצפה, אין בשום פנים ואופן, לתת לתלמיד את התמלול אלא אם כן יש לתלמיד בעיות שמיעה.

4. דפי עבודה לתלמיד.

על החוברת לתלמיד

החוברת לתלמיד תלווה את התלמיד בין שניים לשלושה סמסטרים. אם התלמיד בסמסטר הראשון ברמת המתחילים, הוא יכול לרכוש את החוברת בסמסטר השני ללימודיו, והיא תלווה אותו לאורך הסמסטרים השני, השלישי והרביעי. אם התלמיד ברמת הביניים, בשנה השנייה ללימודיו, הוא יכול לרכוש את החוברת בתחילת השנה, והיא תלווה אותו לאורך השנה.

החוברת לתלמיד כוללת:

1. DVD: החלטנו לכלול בחוברת לתלמיד את ה-DVD עם כל הקטעים המצולמים כדי לאפשר לכם לתת לתלמידים לעשות חלק מן המטלות בבית, ובכך נחסך זמן בכיתה. בנוסף לכך, בגלל היכולות השונות של התלמידים בכיתה, ה-DVD יאפשר להם לצפות בקטעים בבית כאוות נפשם.

2. דפי עבודה לתלמיד, המסומנים ב "דף לתלמיד 1", "דף לתלמיד 2", וכו'. ב-דף לתלמיד 1 תמיד מצוין שם הקטע, אורכו ולא יזו רמה אנו ממליצים שיועבר. סוג הפעילות אף הוא מצוין

על דפי התלמיד. בדפים העוסקים בפעילויות מטרימות מצוין "לפני הצפייה / Pre-LV", בדפים העוסקים בפעילויות במהלך הצפייה מצוין "במהלך הצפייה / While-LV", ובדפים העוסקים בפעילויות אחרי הצפייה מצוין "אחרי הצפייה / Post-LV". רק בדף לתלמיד הראשון של פעילות "במהלך הצפייה / While-LV" צוינו שמותיהם של המשתתפים.

בכתיבת התרגילים התרכזנו במה שהתלמיד יודע, והתרגילים מדורגים מן הכלל אל הפרט. איננו נותנים לתלמיד רשימות מילים, והוא מתבקש לעיתים קרובות לפענח אותן. ההוראות לתלמידים קצרות (לשון רבים ציווי), והם מתבקשים לענות על השאלות בקצרה. אם יש מתח בין הלשון הרווחת (שאינה תקנית) ללשון הנורמטיבית, בדרך כלל התרגילים כללו את הלשון הנורמטיבית ("שתים עשרה" לעומת "שנים עשר" שקלים). לרוב, בחרנו לא להסביר זאת לתלמיד.

קריאת המשימות בדפי העבודה לתלמיד לפני הצפייה עוזרת להם להתמקד בעיקר. מיותר לציין, שזאת גם הזדמנות טובה לתלמידים לברר משמעויות של מילים שאינם זוכרים. לדיווח ולעבודה בקבוצות בתום כל פעילות יש חשיבות רבה, משום שהוא משחרר חרדות.

אנו מאמינים שפרויקט ייחודי זה לא רק יפתח את מיומנות השמיעה אצל התלמיד אלא גם יתרום לשיפור מיומנויות הדיבור והכתיבה אצלו.

בהצלחה,
המחברים

היחידות ב-DVD

עמוד	מקום הצילום	אורך (בדקות)	המשתתפים	שם הקטע / הקליפ	נושא
11	דיזנגוף סנטר, תל אביב	3:46	איציק / ויקי / רותי	שוק האוכל: רותי מראינת טבח פרסי וטבחית ברזיליאנית	שוקים
19	שוק הכרמל, תל אביב	4:00	עמאד / מעיין	שוק הכרמל ו: רוכל משוחח עם קונים + מראה השוק	
26	שוק הכרמל, תל אביב	3:10	מרטין / אוזי / טאלב	שוק הכרמל ו: מרטין קונה זיתים וירקות	
36	דיזנגוף סנטר, תל אביב	1:48	שירה	בגדים: שירה מתארת בגדים שקנתה בשינקין ובבצלאל	
43	נחלת בנימין, תל אביב	3:40	ימית / רותי	נחלת בנימין ו: רותי משוחחת עם ימית, אַמנית + מראה השוק	
51	נחלת בנימין, תל אביב	5:00	אבי / ארי / רותי	נחלת בנימין ו: רותי משוחחת עם אבי, אַמן	
62	מושב בית יצחק	4:35	צחי / רותי / עמרי	מועדון כושר מבוגרים: רותי מראינת את מנהל חדר הכושר	
70	מושב בית יצחק	2:48	צחי / תמיר / ילדים / רותי	מועדון כושר ילדים: רותי משוחחת עם ילדים	
76	תל אביב	3:34	שלומי / מיקה	מספרה: מיקה עושה תסרוקת	
86	שכונת נאות גנים, נתניה	4:00	יניב / אביב (רועי)	ספריית וידאו ו: יניב עושה מינוי	
97	שכונת נאות גנים, נתניה	2:38	משפחת לוי / אביב (רועי)	ספריית וידאו ו: משפחה שואלת סרטים	
104	שיכון ותיקים, נתניה	5:20	שירה / מאיר / בת שבע / שלומי	מכולת ו: שירה, מאיר ובת שבע קונים במכולת השכונתית	
112	שיכון ותיקים, נתניה	3:08	שלומי / רותי	מכולת ו: רותי מראינת את בעל המכולת	
123	תל אביב	2:12	ספיר / נעמה / בני / רותי	תנועת נוער: רותי ובני משוחחים עם חברות התנועה	
130	תל אביב	4:30	מיקה	כיוונים: מיקה מקבלת הדרכה איך להגיע לרחוב פרוג	תחבורה
139	פרדסייה, נתניה	4:27	יפת / רותי	מונית: רותי משוחחת עם הנהג יפת	
148	הרצליה / נתניה	5:34	יניב	רכבת: יניב משוחח בפלפון על הדירה שלו	
157	דיזנגוף סנטר, תל אביב	1:25	רון / בני	CAFENETO ו: בני מזמין קפה	בתי קפה
164	דיזנגוף סנטר, תל אביב	1:40	מיקי / בני	CAFENETO ו: בני מראיין לקוחה	
171	דיזנגוף סנטר, תל אביב	1:10	חן / בני	CAFENETO ו: בני מראיין מלצר	
179	דיזנגוף סנטר, תל אביב	1:20	ימית / בני	ARCAFFE: בני מראיין לקוחה	

אורך ה-DVD שעה ו-10 דקות